

ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ КУЛЬТУРИ

УДК 792.78(4:477)

DOI: <https://doi.org/10.31866/2410-1311.34.2018.153840>

*Братіцел Марина Леонідівна,
асистент кафедри готельно-ресторанного
і туристичного бізнесу,
Київський національний університет
культури і мистецтв,
Київ, Україна,
вул. Є. Коновальця, 36, Київ, Україна, 01133,
<https://orcid.org/0000-0001-9206-3479>
frog2014137@gmail.com*

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЕКО-КУЛЬТУРИ
В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Мета статті. Визначити тенденції та перспективи розвитку еко-культури в умовах євроінтеграційних процесів. **Методологія дослідження.** Наукові положення дослідження аргументовані на рівні сукупності загальнонаукових методів пізнання та культурологічних підходів. У процесі вивчення та аналізу еко-культури було застосовано історико-культурологічний, історико-соціологічний, комплексний, структурно-функціональний, ціннісний та факторний підходи, які є взаємодоповнюючими, з огляду на міждисциплінарний характер означеного питання і посприяли систематизації різноманітних поглядів на еко-культуру; а також методи системного аналізу; узагальнення теорії і практики реалізації міжнародних стратегій розвитку еко-культури; моделювання процесу розвитку еко-культури в умовах євроінтеграційних процесів. **Наукова новизна.** Проаналізовано інноваційні принципи розвитку еко-культури та визначено перспективні тенденції її розвитку на сучасному етапі; уточнено та доповнено поняття «еко-культура» в контексті специфіки сучасного соціокультурного простору; встановлено, що міжкультурна комунікація в контексті сучасних євроінтеграційних процесів є основним механізмом розвитку еко-культури. **Висновки.** Еко-культура в соціокультурному просторі ХХІ ст. стає необхідною передумовою життя світової спільноти, а відтак позиціонується як показник рівня духовного життя суспільства, виховання та освіти, морального, інтелектуального та естетичного розвитку. Неабиякої доцільності набувають екологічні орієнтири виховання, культури та освіти на основі екологічної свідомості та моралі, які реалізуватимуться в умовах існування альтернативних поглядів на майбутнє цивілізації, ґрунтуючись на ціннісних орієнтирах кожного окремого індивіда зокрема і соціума загалом. Серед перспективних шляхів розвитку еко-культури в умовах євроінтеграції можемо визначити забезпечення переосмислення необхідності активації заходів щодо екологічної безпеки не стільки в матеріальній, а передусім у сфері моральній та духовній, завдяки створенню дієвих зв'язків між предметно-теоретичним досвідом та реалістичними тенденціями сьогодення; забезпечення еко-культурної безпеки через посилення

впливу на суспільство державних та приватних структур (засоби масової інформації, інститути соціалізації, громадські та благодійні організації та ін.).

Ключові слова: еко-культура; євроінтеграційні процеси; екологічна безпека; навколишнє середовище.

Братицел Марина Леонидовна, ассистент кафедры гостинично-ресторанного и туристического бизнеса, Киевский национальный университет культуры и искусств, ул. Е. Коновальца, 36, Киев, Украина

Перспективы развития эко-культуры в условиях евроинтеграционных процессов

Цель статьи. Определить тенденции и перспективы развития эко-культуры в условиях интеграционных процессов. **Методология исследования.** Научные положения исследования аргументированные на уровне совокупности общенаучных методов познания и культурологических подходов. В процессе изучения и анализа эко-культуры были применены историко-культурологический, историко-социологический, комплексный, структурно-функциональный, ценностный и факторный подходы, которые являются взаимодополняющими, учитывая междисциплинарный характер указанного вопроса и содействие система-тизации различных взглядов на эко-культуру; а также методы системного анализа; обобщение теории и практики реализации международных стратегий развития эко-культуры; моделирование процесса развития эко-культуры

в условиях интеграционных процессов. **Научная новизна.** Проанализированы инновационные принципы развития эко-культуры и определены перспективные тенденции ее развития на современном этапе; уточнено и дополнено понятие «эко-культура» в контексте специфики современного социокультурного пространства; установлено, что межкультурная коммуникация в контексте современных интеграционных процессов является основным механизмом развития эко-культуры. **Выводы.** Эко-культура в социокультурном пространстве XXI века становится необходимым условием жизни мирового сообщества, следовательно позиционируется как показатель уровня духовной жизни общества, воспитания и образования, нравственного, интеллектуального и эстетического развития. Изрядной целесообразности приобретают экологические ориентиры воспитания, культуры и образования на основе экологического сознания и морали, которые будут реализовываться в условиях существования альтернативных взглядов на будущее цивилизации, основываясь на ценностные ориентиры каждого отдельного индивида в том числе и социума в целом. Среди перспективных путей развития эко-культуры в условиях евроинтеграции можем определить обеспечение переосмысления необходимости активации мероприятий по экологической безопасности не столько в материальной, а прежде всего в сфере нравственной и духовной, благодаря созданию действенных связей между предметно-теоретическим опытом и реалистическими тенденциями сегодняшнего дня; обеспечение эко-культурной безопасности, усиления влияния на общество государственных и частных структур

(средства массовой информации, институты социализации, общественные и благотворительные организации и др.).

Ключевые слова: эко-культура; евроинтеграционные процессы; экологическая безопасность; окружающая среда.

Bratitsel Maryna, Assistant Professor, Department of Hotel, Restaurant and Tourism Business, Kyiv National University of Culture and Arts, 36, Y. Konovaltsia St, Kyiv, Ukraine

Prospects for the development of eco-culture in the context of European integration processes

The purpose of the article is to identify trends and prospects for the development of eco-culture in the context of European integration processes. **The research methodology** was based on the combination of general scientific methods of cognition and cultural approaches. In the process of studying and analyzing eco-culture, the following methods were applied: historical-culturological, historical-sociological, complex, structural-functional, value and factorial approaches, which are complementary, given the interdisciplinary nature of the problem and the promotion of systematization of different views on eco-culture; system analysis methods; generalization of the theory and practice of implementing international strategies for the development of eco-culture; modeling the development of eco-culture in the context of integration processes. **The scientific novelty of the work.** Innovative principles of eco-culture development were analyzed and promising trends in its development at the present stage were identified; the concept of “eco-culture” was clarified and supplemented in the context of the specifics of the modern socio-cultural space; it was found that intercultural communication in the context of modern integration processes is the main mechanism for the development of eco-culture. **Conclusions.** Eco-culture in the sociocultural space of the 21st century becomes a prerequisite for the life of the world community, and therefore is positioned as an indicator of the level of the spiritual life of society, upbringing and education, moral, intellectual and aesthetic development. Ecological principles of upbringing, culture and education based on ecological consciousness and morality, which will be realized in conditions of the existence of alternative views on the future of civilization, resting on the values of each individual, including society as a whole, acquire considerable expediency. Among the promising ways of eco-culture development in the context of European integration we can determine ensuring the rethinking of the need to activate environmental safety measures not so much materially but primarily in the moral and spiritual realm, by creating effective links between subject-theoretical experience and realistic tendencies of today; ensuring eco-cultural security of increasing public and private structures’ influence on society (mass media, socialization institutions, public and charitable organizations, etc.).

Key words: eco-culture; European integration processes; environmental safety; environment.

Вступ. Високий рівень еко-культури в сучасному суспільстві є важливою умовою самозбереження та стійкого розвитку людської цивілізації.

Глобалізаційні процеси актуалізують дослідження проблематики еко-культури за підтримки полікультурної практики, враховуючи регіональні та національні особливості в їх цілісності. Надзвичайно доцільною в даному контексті є міжнародна співпраця не лише на державному рівні, а й на рівні експертних співтовариств, окремих груп суспільства та громадян, оскільки процеси, які відбуваються в біосфері на сучасному етапі, актуалізують доцільність переосмислення ставлення світової спільноти до наслідків діяльності людства та безконтрольного нарощення технологічного потенціалу. Особливої актуальності серед вітчизняних та зарубіжних науковців набуває здійснення теоретичного аналізу еко-культури, визначення її нагальних проблем та шляхів їх подолання, тенденцій та перспектив розвитку.

Аналіз джерел засвідчує наявність різноманітних міждисциплінарних підходів вивчення феномену еко-культури, які спитаються на фундаментальну наукову базу, розроблену вітчизняними та зарубіжними екологами, культурологами, соціологами, політологами та педагогами ХХ – початку ХХІ ст. Серед найбільш розроблених питань можемо назвати аналіз структури еко-культури (екологічна свідомість, виховання, освіта, цінності); сутнісних характеристик (екологічна мораль, духовність, проблематика формування соціальної пам'яті як частини культурної спадщини); специфіку суспільних екологічних рухів, громадянських природоохоронних ініціатив, екологічної безпеки, екологізації соціального управління та ін.

Так, наприклад, Е. Позняк («Теоретико-правові засади екологічної культури в Україні», 2012 р.) досліджує науково-теоретичні та правові підходи до розуміння еко-культури як головного інструменту екологічної політики; І. Качур («Проблеми формування екологічної культури в освітньому середовищі», 2013 р.) розглядає проблеми формування еко-культури в освітньому середовищі, обґрунтовуючи важливість екологічної освіти у процесі формування еко-культури; Л. Курняк («Екологічна культура: поняття та формування», 2015 р.) аналізує сучасний стан та специфіку формування еко-культури студентської молоді та ін. Проте, не дивлячись на неабияку кількість ґрунтовних праць та наукових розвідок, лишаються недостатньо висвітленим питання сутності еко-культури на сучасному етапі та перспективи розвитку еко-культури в умовах євроінтеграційних процесів.

Мета статті. Визначити тенденції та перспективи розвитку еко-культури в умовах євроінтеграційних процесів.

Виклад основного матеріалу. Євроінтеграція, яка розпочалася після закінчення Другої світової війни, завжди була спрямована на використання культурної, економічної, територіальної та соціальної спільноти держав і народів Західної Європи, з метою прискорення економічного розвитку та попередження можливих зовнішньополітичних та інших конфліктів. На сучасному етапі головною метою культурної політики Європейського Союзу є процес формування європейської ідентичності, в якому пріоритетним питанням постає реалізація культурної інтеграції як форми організації взаємодії суб'єктів європейського будівництва в галузі культури, спрямоване на перспективу, що передбачає визначені види і способи діяльності суб'єктів, націлені на

подолання складностей та вирішення конфліктів, які перешкоджають процесу взаємодії. На думку дослідників, головними фігурами культурної інтеграції є формальні та неформальні суб'єкти, які здійснюють взаємодію між собою і реалізують спільні плани щодо збереження, захисту і прогресивного розвитку об'єктів загальноєвропейського національного надбання. Спільність культури відтак позиціонується як основа всіх інтеграційних процесів, яка дозволяє проводити політику національного та наднаціонального згуртування суспільства спочатку довкола культурної спадщини, а потім для вирішення проблем національного, політичного, економічного та соціального характеру, перевтілюючи суспільство в головний неформальний суб'єкт для розбудови спільного європейського простору (Беляева, 2011, с. 132).

Після підписання Угоди про асоціацію з ЄС Україна взяла на себе ряд зобов'язань законодавчих та інших перетворень на зразок європейських практик. Зазначимо, що серед головних принципів, які повинні виконуватися незалежно від розміру населених пунктів Євросоюзу і внутрішнього законодавства кожної країни є дотримання екологічних стандартів захисту оточуючого середовища.

На сучасному етапі пріоритетним питанням у контексті євроінтеграційних процесів постає перспектива розвитку еко-культури – різноманітні аспекти постійно висвітлюється в багаточисельних дослідженнях, матеріалах та документах міжнародних форумів, самітів та конференцій, оскільки процеси, які відбуваються в біосфері на сучасному етапі, актуалізують доцільність переосмислення ставлення суспільства до наслідків діяльності людства та безконтрольного нарощення технологічного потенціалу.

У контексті даного дослідження вважаємо за доцільне уточнити поняття «еко-культура», яке отримало масштабну популяризацію в останню третину ХХ ст., оскільки наявність у сучасному науковому просторі визначень свідчить про те, що процес становлення еко-культури як системи триває й досі, а складність даного феномену визначає наявність різноманітних міждисциплінарних підходів його вивчення.

Культурологія включає еко-культуру в галузь свого дослідження і розглядає її як частину культури, специфічну, але як таку, що зберігає особливості культури. На думку деяких науковців, які позиціонують культуру як «окультурювану» природу, а оточуючий світ як світ «оживших предметів», створений людською працею, осмислення питання сутності людини посприяє визначенню того, чим відрізняється людський світ культури, включно з еко-культурою, від самовідтворювальної природи, оскільки гуманістичний та екологічний сенс культури полягає в тому, що вона не повинна конфліктувати з природою (Драч, 2002). Пізнання сутності культури – це процес постійного поглиблення знань про істинну природу людини, її внутрішні можливості та резерви, не лише раціональні, але й моральні. Розглядаючи еко-культуру як людський фактор, дослідники зазначають, що олюднену природу можна розцінювати як показник суспільної активності людини в її позитивних або негативних тенденціях (Зеленков, 2007, с. 102).

Відтак, можемо позиціонувати еко-культуру як універсальну форму людської діяльності в матеріальній та духовній сферах; еволюціонуючу систему,

в якій синтезовано екологічні знання, норми, стандарти та цінності, вироблені в суспільній свідомості, що реалізуються в екологічній поведінці людей.

Стадія та складова розвитку світової культури характеризується глибоким та всебічним розумінням важливості екологічних проблем у житті кожного окремого індивідуума і майбутньому розвитку людства. Перші ж екологічні дослідження в культурі сформували кілька інтелектуальних таборів – екологічні детерміністи стверджували, що культура виникла в результаті механічного впливу природних сил на сприйнятливe людство. На думку ж М. Сахлінса (Sahlins, 1964, р. 132), «культури діють вибірково (...), на навколишнє середовище, використовуючи одні можливості, натомість ігноруючи інші». О. Мейсон (Mason, 1905, р. 427), скомбінувавши ці теорії, вважав, що нелюдські фактори навколишнього середовища визначають культурний розвиток, акцентуючи на тому, що середовище надає варіанти для культур. Один із найвпливовіших дослідників еко-культури ХХ ст. Д. Стюард (Steward, 1955, р. 31) визнав, що головною складністю використання культурного фактору в екологічних дослідженнях є відсутність чіткої мети, віднайдені в біологічному використанні екології, запропонувавши вирізнити розуміння органічної функції та генетичних варіацій людини як виключно біологічного виду та визначення того, яким чином адаптація культури до її середовища вплине на певні зміни або, в більш широкому сенсі, визначить чи відбуваються аналогічні коригування в аналогічних середовищах (Steward, 1955, р. 41). Отже, на його думку, сенс еко-культури полягає в тому, щоб пояснити походження певних культурних патернів, які характеризують певні культурні зони, замість того, щоб отримувати загальні принципи, які можна застосовувати до будь-якої еко-культурної ситуації (Steward, 1968, р. 337).

З розвитком досліджень, галузь еко-культури була розділена на категорії, кожна з яких фокусувалася на одному або кількох аспектах впливу культури на навколишнє середовище, наприклад, демографія і структура населення (для визначення питання співвідношення соціокультурних та інших екологічних змінних із кількістю та розподілом людських популяцій), однією з актуальних концепцій якої є визначення оптимальної кількості людей, яких може підтримувати конкретна галузь ресурсів.

Сучасні дослідники визначають еко-культуру як вивчення адаптації людини до соціального та фізичного середовища, розуміючи під адаптацією біологічні та культурні процеси, які дозволяють населенню виживати і розмножуватися в даному або змінному середовищі. Д. Джорелімон (Joralemon, 2010, р. 165.) зазначає, що головний аргумент полягає в тому, що природне середовище в невеликих масштабах або в суспільствах, які частково залежать від нього, є визначальним фактором, який сприяє соціальній організації та іншим людським інститутам.

Деякі науковці, внаслідок дослідження питань, пов'язаних з історією та еволюцією розвитку еко-культури, пропонують поділяти культурний рівень відносин між суспільством і природою на кілька етапів. На нашу думку, найбільш доцільним є поділ, запропонований С. Сергійчиком (2009, с. 23). Дослідник поділяє історію екологічного розвитку на п'ять етапів, перший

з яких висвітлює уявлення єгипетських, індійських, китайських та давньогрецьких вчених про взаємовідносини людини з навколишнім середовищем; другий етап можемо охарактеризувати як біологічний предмет та екологічні знання з географії рослин і тварин; третій – описує адаптацію екології рослинного і тваринного світу до умов життя організмів та становлення екології як науки; четвертий – своєрідна теоретична база охорони та експлуатації екології та природи (висвітлено питання становлення екології як загально біологічного суб'єкта у 20–60-ті рр. ХХ ст.); п'ятий етап окреслює розвиток глобальної екології в межах антропологічної екології з 60-х рр. ХХ ст. і до сьогодні.

Формування знань про екологію та її генезис охоплює тривалий історичний період і має своєрідні етапи розвитку. Накопичені знання в процесі еволюціонування людства, екологічні винаходи вчених та різноманіття підходів мають вирішальне значення на сучасному етапі в контексті дослідження перспектив розвитку еко-культури.

Відтак, формування екологічної культури в процесі взаємодії людини з природою демонструє не лише її зв'язок із системою, але й означає, що дана система екологічного контролю має значний сенс на кожному етапі суспільного розвитку. Більше того, у процесі історичного розвитку людства, інституціональна система екології є сукупністю звичаїв і традицій регулюючих соціальних груп. Соціальні звичаї, спрямовані на захист природи і засоби масової інформації, діють як факультативний союз на основі екологічної необхідності та інтересів. Відповідно, регульовані державою установи націлені на захист природи і навколишнього середовища, з метою організації та контролю природоохоронної діяльності.

Позиціонуючи екологію як біологічний термін для дослідження взаємодії організмів та оточуючого їх середовища, який включає в себе інші організми, еко-культуру можна визначити як теоретичний підхід, який, фокусуючись на тому як матеріальна культура або технологія, пов'язані з базовим виживанням (наприклад, натуральне харчування, еко-культура та ін.), намагається визначити подібності та відмінності в культурі стосовно навколишнього середовища.

Не дивлячись на варіативність інформаційних концепцій, проаналізовані визначення еко-культури засвідчують, що культура є балансом між мисленням, посвяченим в експлуатацію природних ресурсів і тим, що їх зберігає. Відтак, завдання еко-культури полягає в тому, щоб надихнути міських жителів на розвиток більш прийнятних стійких культурних відносин із навколишнім середовищем, яке їх підтримує.

Дослідники, визначаючи нагальні проблеми еко-культури сучасного суспільства, акцентують на тому, що діяльність людини, яка перетворює природу незалежно від її масштабів, призводить до фатального руйнування системи «природа-суспільство», в якій людина постає суб'єктом руйнування. На думку О. Макара (2012, с. 238), характер взаємодії з природою наразі визначається своєрідним прагматичним імперативом, згідно до якого правильним і дозволеним є те, що корисно людині або людству, тоді як природа є лише об'єктом людських маніпуляцій, а відтак етичні норми і правила, які діють в суспільстві не поширюються на його взаємодію з природою.

Аналізуючи сучасний стан еко-культури в Україні, зазначимо, що в порівнянні з країнами західної Європи, рівень еко-культури вітчизняного суспільства недостатньо високий, що передусім зумовлено такими факторами як: брак інформації екологічного характеру (через неналежний рівень знань законодавчо-правової бази в галузі екології і, заразом, низький рівень довіри засобам масової інформації); недостатньо активна особистісна позиція стосовно відстоювання власних прав на високу якість навколишнього середовища (через відсутність чітко сформованої громадянської позиції в суспільстві) та ін.

Специфіка змін та показники стану еко-культури в сучасному українському суспільстві, в свідомості якого домінуючою все ще лишається орієнтація на споживання матеріальних благ та необмежений розвиток виробництва (тобто осмислене антропогенне і техногенне навантаження на навколишнє середовище), в умовах євроінтеграційних процесів, дають привід припустити, що екологічна свідомість та екологічна культура українців знаходиться в процесі формування та розвитку.

Неабиякої доцільності в контексті перспектив розвитку еко-культури набувають екологічні орієнтири виховання, культури та освіти на основі екологічної свідомості та моралі, які реалізуватимуться в умовах існування альтернативних поглядів на майбутнє цивілізації, ґрунтуючись на ціннісній орієнтації кожного окремого індивіда зокрема і соціума загалом. Відтак, серед перспективних шляхів розвитку еко-культури в умовах євроінтеграції можемо визначити забезпечення переосмислення необхідності активації заходів щодо екологічної безпеки не стільки в матеріальній, а передусім, у сфері моральній та духовній, завдяки створенню дієвих зв'язків між предметно-теоретичним досвідом та реалістичними тенденціями сьогодення; забезпечення еко-культурної безпеки через посилення впливу на суспільство з боку державних та приватних структур (маємо на увазі передусім засоби масової інформації, інститути соціалізації, громадські та благодійні організації).

Зазначимо, що перспективи успішної реалізації теоретичних моделей еко-культури на практиці, в діяльності управління на регіональному рівні, потребує розробок та запровадження інноваційних соціальних технологій, орієнтованих передусім на динамічну модернізацію людської діяльності та оздоровлення навколишнього середовища.

Отже, особливої актуальності в процесі євроінтеграції набувають методики використання інноваційних технологій та спеціальні програми, спрямовані на відновлення природних систем та подолання наслідків техногенних підходів. Неабиякий внесок у цьому напрямку здійснюється на базі Української інноваційно-технологічної платформи «Еко-енерго-біоекономіки», за сприянням Благодійного фонду «Майбутнє дітей» (БФ Майбутнє дітей), активісти якого працюють над формуванням територіальних громад з метою запровадження інноваційного європейського досвіду в процес управління соціальними та природними ресурсами, дотримуючись гуманістичній ідеї та турбуючись про збереження довкілля. Варто зазначити, що фонд також ініціює співпрацю зі Стратегічним відділенням Української Академії Наук, бере активну участь у багатьох провідних еко-культурних європейських

програмах. Однією з найвідоміших є «EUREKA» (понад 40 країн-учасниць), метою якої є запровадження інноваційних науково-технічних розробок у виробництво. Пріоритетним напрямком співробітництва в межах програми, окрім медичних та біотехнологій, зв'язку, енергії, інформаційних технологій, транспорту та ін. є навколишнє середовище (екологічний менеджмент; індустриальні, сільськогосподарські та міські відходи; рециркуляція; лісове господарство; морські ресурси; повітряне та шумове забруднення; чисті технології виробництва; якість води) (EUREKA).

Окрім того, особливу увагу приділено застосуванню ефективних механізмів щодо збереження національного генофонду сортів рослин та порід тварин, підвищення якості вітчизняної продукції, а також конкурентоспроможності України на світовому ринку (наприклад, постачання органічних продуктів за програмами Європейського союзу, Світової організації торгівлі, Продовольчої та сільськогосподарської організації ООН та ін.) (БФ Майбутнє дітей).

Домінуючою тенденцією розвитку еко-культури в умовах євроінтеграційних процесів, на нашу думку, має стати формування моделі еко-культури на основі морально-духовної домінанти світосприйняття в суспільній свідомості, зміна соціокультурної ментальності та особистісного ставлення до проблем навколишнього середовища. Еко-культура, як соціальний феномен, передбачає спрямування людської діяльності на збереження необхідних для життя природних умов, відповідно, рівень еко-культури визначається кількісними та якісними показниками реалізації даної спрямованості.

Наукова новизна. Проаналізовано інноваційні принципи розвитку еко-культури та визначено перспективні тенденції її розвитку на сучасному етапі; уточнено та доповнено поняття «еко-культура» в контексті специфіки сучасного соціокультурного простору; встановлено, що міжкультурна комунікація в контексті сучасних євроінтеграційних процесів є основним механізмом розвитку еко-культури.

Висновки. Еко-культура в соціокультурному просторі XXI ст. стає необхідною передумовою життя світової спільноти, а відтак позиціонується як показник рівня духовного життя суспільства, виховання та освіти, морального, інтелектуального та естетичного розвитку. Неабиякої доцільності набувають екологічні орієнтири виховання, культури та освіти на основі екологічної свідомості та моралі, які реалізуватимуться в умовах існування альтернативних поглядів на майбутнє цивілізації, ґрунтуючись на ціннісній орієнтації кожного окремого індивіда зокрема і соціуму загалом. Серед перспективних шляхів розвитку еко-культури в умовах євроінтеграції можемо визначити забезпечення переосмислення необхідності активації заходів щодо екологічної безпеки не стільки в матеріальній, а передусім у сфері моральній та духовній, завдяки створенню дієвих зв'язків між предметно-теоретичним досвідом та реалістичними тенденціями сьогодення; забезпечення еко-культурної безпеки через посилення впливу на суспільство державних та приватних структур (засоби масової інформації, інститути соціалізації, громадські та благодійні організації та ін.).

Список використаних джерел

1. Беляева Е. Е. *Культурная интеграция как основная стратегия культурной политики Европейского Союза* : дис. ... канд. культурологи / Москов. пед. гос. ун-т. Москва, 2011. 158 с.
2. Даниленко Л. І. *Перспективи та виклики євроінтеграційних процесів для України*. Київ : НАДУ, 2013. 132 с.
3. Зеленков А. Г. Экологическая культура: прошлое и настоящее. *Известия вузов. Северо-Кавказский регион. Общественные науки*. Спецвып. 2007. С. 100–103.
4. Євроінтеграція та сталий розвиток. *БФ Майбутнє дітей* [сайт] URL : <http://maybutneditey.com.ua/tergromadi-i-agroekologiya/> (дата звернення: 10.12.2018).
5. *Культурология* / под. ред. Г. В. Драча. Ростов-на-Дону : Феникс, 2002. 608 с.
6. Макар О. И. *Экологическая культура в современном российском обществе* : дис. док. соц. наук / Рос. акад. народного хозяйства и гос. службы при Президенте Рос Федерации. Москва, 2012. 320 с.
7. Сергейчик С. А. *Экология*. Минск: Белорус. гос. эконом. ун-т, 2009. 505 с.
8. Joralemon D. *Exploring Medical Anthropology*. Upper Saddle River, NJ: Prentice Hall, 2010. 176 p.
9. Mason O. T. Environment / F.W. Hodge (ed.) *Handbook of Indians North of Mexico*. Washington government printing office, 1907. p. 427–430. URL : <https://archive.org/details/handbookofameric00hodg/page/426> (Accessed: 11.12.2018).
10. Sahlins M. D. Culture and environment: the study of cultural ecology / Tax S. (ed.) *Horizons of Anthropology*. Chicago (IL): Aldine Press, 1964. pp. 132–47.
11. Steward J. H. *Theory of Culture Change. The Methodology of Multilinear Evolution*. Urbana: University of Illinois Press, 1955. 244 p.
12. Steward J. H. Cultural Ecology. *International Encyclopedia of the Social Sciences*. 1968. Vol. 4. pp. 337–344.

References

1. Belyaeva, E. (2011). *Kul'turnaya integratsiya kak osnovnaya strategiya kul'turnoj politiki Evropeiskogo Soyuza* [Cultural integration as the main strategy of the cultural policy of the European Union]. D.Ed. Moscow State Pedagogical University.
2. Danylenko, L. (2013). *Perspektyvy ta vyklyky yevrointehratsiinykh protsesiv dlia Ukrainy* [Prospects and Challenges of European Integration Processes for Ukraine]. Kyiv: National Academy of Public Administration.
3. Drach, G. (ed). (2002). *Kul'turologiya* [Culturology]. Rostov-on-Don: Feniks.
4. Makar, O. (2012). *Ekologicheskaya kul'tura v sovremennom rossijskom obshhestve* [Ecological culture in modern Russian society]. D.Ed. Russian Presidential Academy of National Economy and Public Administration.
5. Mason, O. (1907). Environment. *Handbook of Indians North of Mexico*. Washington government printing office, 1907. pp. 427–430. Available at:

<<https://archive.org/details/handbookofameric00hodg/page/426>> [Accessed 11 December 2018].

6. Joralemon, D. (2010). *Exploring Medical Anthropology*. Upper Saddle River, NJ: Prentice Hall.

7. Sergejchik, S. (2009). *Ekologija* [Ecology]. Minsk: Belorusskij gosudarstvennij ekonomicheskij universitet.

8. Sahlins, M. (1964). Culture and environment: the study of cultural ecology. *Horizons of Anthropology*. Chicago (IL): Aldine Press. pp. 132–47.

9. Steward, J. (1955). *Theory of Culture Change. The Methodology of Multilinear Evolution*. Urbana: University of Illinois Press.

10. Steward, J. (1968). Cultural Ecology. *International Encyclopedia of the Social Sciences*, vol. 4. pp. 337–344.

11. Yevrointehratsiia ta stalji rozvytok [European integration and sustainable development]. *BF Maibutnie ditei*, [online] Available at: <<http://maybutneditey.com.ua/tergromadi-i-agroekologiya/>> [Accessed 11 December 2018].

12. Zelenkov, A. (2007). 'Ekologicheskaya kul'tura: proshloe i nastoyascheye' [Ecological culture: past and present]. *Izvestiya vuzov. Severo-Kavkazskiy region. Obschestvennye nauki. Spetsvyпуск*, pp. 100–103.

© Братіцел М. Л., 2018

Стаття надійшла до редакції: 1.09.2018

УДК 316.72:316.422

DOI: <https://doi.org/10.31866/2410-1311.34.2018.153841>

Кириленко Катерина Михайлівна,

доктор педагогічних наук,

Київський національний

університет культури і мистецтв,

вул. Є. Коновальця, 36, Київ, Україна, 01133,

<https://orcid.org/0000-0002-3303-3947>

kf919@ukr.net

ТЕОРІЯ ЗВОРОТНІХ ІННОВАЦІЙ ЯК СВДЧЕННЯ ЗАЦІКАВЛЕНОСТІ В ЗДОБУТКАХ НАЦІОНАЛЬНИХ КУЛЬТУР У ГЛОБАЛІЗОВАНОМУ СВІТІ

Мета роботи. Уведення в культурологічний науковий дискурс однієї з теорій інноватики та інноваційного менеджменту, а саме теорії «зворотних інновацій». **Наукова новизна.** Теорія, що активно використовується в сучасному бізнесі, може бути взята за основу при обґрунтуванні запиту на здобутки національних культур в умовах глобалізованого світу. У дослідженні висвітлюється теорія зворотних інновацій в контексті культурологічної проблематики та в аспекті діалогічної єдності загальнолюдського й національного. Така постановка питання дає змогу автору не лише обґрунтувати запит на національні культурні здобутки в сучасному світі, але й уточнити такі поняття як глобалізація